

ภาษาจีนกับวัฒนธรรมความเชื่อ "เทพเจ้า" และ "ภูตผี"

อ. เกตมาศ ดวงมณี*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอวัฒนธรรมทางภาษาและตัวอักษรที่ปรากฏในวัฒนธรรมความคิดและความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและภูตผีของคนจีน เนื่องจากความคิดความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและภูตผีมีส่วนสัมพันธ์กับการสร้างตัวอักษรจีน โครงสร้างของภาษาจีน และสัทศาสตร์จีน รวมทั้งวัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าและภูตผี เช่น การตั้งเครื่องเซ่นไหว้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนได้อธิบายคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าและภูตผีจีน พร้อมทั้งยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างในการใช้คำและวัฒนธรรมความเชื่อว่ามีเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

คำสำคัญ

ภาษาจีน วัฒนธรรมความเชื่อ เทพเจ้า ภูตผี

บทนำ

มนุษย์แต่ละคนมีความคิดและความเชื่อไม่เหมือนกัน บางคนเชื่อในโชคชะตา บางคนเชื่อในบุญวาสนา บางคนเชื่อในความสามารถของตัวเอง บางคนเชื่อเรื่องเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือบางคนเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจ เหล่านี้ล้วนเป็นความคิดความเชื่อของแต่ละปัจเจกบุคคลและเป็นความเชื่อที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อดังกล่าวได้ในภายหลัง ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับตัวเองหรืออิทธิพลรอบข้างก็ได้ ความเชื่อเรื่องอะไร ความเชื่อสิ่งไหน ย่อมบ่งบอกถึงความคิดของคนนั้นด้วย ดังคำพูดที่ว่า "ความเชื่อสะท้อนความคิด" คนจีนมีความเชื่อใหญ่ ๆ สองอย่างคือ เชื่อในเทพเจ้าและเชื่อในภูตผี ด้วยเหตุนี้ตัวอักษรและภาษาที่ใช้ในปัจจุบันล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับคำศัพท์เทพเจ้าและภูตผี จากการศึกษาภาษาจีนที่ปรากฏในวัฒนธรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าและภูตผีนั้น ผู้เขียนจำแนกเรื่อง que ศึกษาออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกจะกล่าวถึงที่มาของความเชื่อเทพเจ้าและภาษาจีนกับความเชื่อเทพเจ้าและส่วนที่ 2 จะกล่าวถึงที่มาของความเชื่อภูตผีและภาษาจีนกับความเชื่อภูตผี

* อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่มาของความเชื่อเทพเจ้า

เทพเจ้า (神: shén) คือ ผลรวมความคิดด้านจิตใจที่เหนือธรรมชาติ โดยมีความเชื่อว่า เทพเจ้าไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่มีความสามารถเพียบพร้อมเท่านั้น แต่ยังมีพลังที่ครอบงำชะตาของมนุษย์โลก มีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมท่าทาง ความคิด ตลอดจนโชคชะตาของมนุษย์ด้วย ดังนั้นเทพเจ้าจึงได้รับความศรัทธาจากผู้ที่เชื่อถือ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าในประเทศจีนเป็นที่รู้จักแพร่หลายโดยผ่านภาษาและตัวอักษร นับเป็นสิ่งพิเศษอย่างหนึ่งในวัฒนธรรมภาษา

ความเชื่อเทพเจ้าเกิดขึ้นตั้งแต่มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคม ความเคารพศรัทธาในยุคก่อนอยู่ในระดับอนารยะ มนุษย์ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์มหัศจรรย์แต่ละอย่างที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่มีพลังต่อสู้กับสัตว์ที่ดุร้ายหรือแก้ไขภัยพิบัติทางธรรมชาติได้ จึงได้แต่เพียงอธิษฐานเรื่องที่ไม่สมปรารถนาหรือความรู้สึกที่ไม่ดี กราบบูชาขอต่อพลังที่ครอบงำชะตาชีวิตของพวกเขา เริ่มด้วยการทำพิธีไหว้ขอสิ่งต่าง ๆ ด้วยคิดว่าวิธีการเหล่านี้จะสามารถปกป้องคุ้มครองให้ตัวเองเป็นสุขปราศจากภัยพิบัติทั้งหลาย ดังนั้น ความเชื่อในเทพเจ้าจึงเกิดขึ้น Shen Yi-lun (2004, 294) ได้เขียนไว้ว่า คนจีนโบราณแบ่งเทพเจ้าที่ปกป้องคุ้มครองเป็น 8 ประเภท คือ (1) เทพเจ้าอุ่เทียน (昊天上帝: wútiānshàngdì) (2) เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (日: rì) (3) เทพเจ้าแห่งดวงจันทร์ (月: yuè) (4) เทพเจ้าแห่งดวงดาว (星辰: xīngchén) (5) เทพเจ้าแห่งการควบคุม (司中: sīzhōng) (6) เทพเจ้าแห่งชีวิต (司命: sīmìng) (7) เทพเจ้าแห่งสิ่งมีชีวิต (鸛师: guànshī) (8) เทพเจ้าแห่งฝน (雨师: yǔshī)

สังเกตได้ว่าเทพเจ้าทั้งแปดของคนจีนโบราณมักเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งรอบตัวเป็นส่วนใหญ่ สำหรับคนไทยแล้วเทพเจ้าจีนที่มีอิทธิพลและได้รับการนับถือเป็นส่วนใหญ่ได้แก่พระโพธิสัตว์กวนอิม (观音: guānyīn) หรือเรียกอีกอย่างว่า (观世音: guānshìyīn) พระกวนอู (关公: guāngōng) พระจี้กง (济公: jìgōng) พระก๊วอ๋องหรือพระก๊วอ๋องโตเต๋ในภาษาฮกเกี้ยน (九皇大帝: jiǔhuángdàdì) พระสังกระจาย (弥勒佛: mílèfó) พระถังซัมจั๋ง (唐三藏: tángsānzàng) พระหังเจีย (孙悟空: sūnwùkōng) พระปุนเท่กั๋ง และพระนาจาหรือเรียกตามภาษาจีนฮกเกี้ยนว่า โหล่เจีย (哪吒: nézhā) เป็นต้น เทพเจ้างดกล่าวเป็นเทพเจ้าที่ได้รับการสักการะไหว้บูชาในประเทศจีนมาจนถึงปัจจุบันจะสังเกตได้จากภายในวัดหรือศาลเจ้าประเทศจีน นิยมประดิษฐานองค์พระโพธิสัตว์กวนอิมไว้ในตำแหน่งประตูที่สองของอารามวัดถัดจากประตูใหญ่ทางเข้าวัด โดยนิยมสร้างพระโพธิสัตว์กวนอิมเนื้อสีขาวปางพนมมือ และพระโพธิสัตว์กวนอิมทรงประทับนั่งบนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายทรงคนโทน้ำมนต์ พระหัตถ์ขวาทรงกิ่งหลิว คนจีนเชื่อว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นเทพแห่งความเมตตา การสร้างพระโพธิสัตว์กวนอิมปางพนมมือเนื่องจากประชากรจีนมีจำนวนมาก การช่วยเหลือทำได้ยากลำบาก หากได้สร้างพระโพธิสัตว์กวนอิมปางพนมมือไว้จะสามารถช่วยเหลือมนุษย์โลกได้อย่างทันท่วงที สำหรับพระโพธิสัตว์กวนอิมปางประทับดอกบัวมือถือกิ่งหลิวนั้น ชาวจีนเชื่อว่าการได้มาสักการะพระโพธิสัตว์กวนอิมต่อหน้าพระพักตร์เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เนื่องจากต้องประกอบอาชีพเลี้ยงปากท้อง ดังนั้นหากได้มีโอกาสมาสักการะต่อหน้าพระพักตร์ก็นับเป็นโอกาสดี สมควรได้รับน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์เป็นการปกป้องคุ้มครองตนเองต่อไป ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ วัดหรือศาลเจ้าในประเทศจีน จึงนิยมสร้างพระโพธิสัตว์กวนอิมทั้งสองปางดังกล่าวไว้ในอาราม หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วกลับมีความแตกต่างกัน คือศาลเจ้าจีนในประเทศไทยนิยมสร้างพระโพธิสัตว์กวนอิมที่มีปางหลากหลาย อาทิเช่น ปางปราบมาร ปางพนมมือ ปางประทับมังกร ปางประทับปลา หรือปางประทับนั่งบนดอกบัว บางครั้งนิยมสร้างลูกศิษย์ชายและหญิงชื่อนางข้างองค์พระโพธิสัตว์กวนอิม เป็นต้น ซึ่งแต่ละปางมีที่มาที่ไปที่แตกต่างกัน นอกจากนี้คนไทยยังเชื่อว่าการสักการะพระโพธิสัตว์กวนอิมจำเป็นต้องสักการะด้วยดอกบัวขาว จึงจะได้านิสงส์สูงส่ง แต่สำหรับคนจีนแล้วไม่ได้มีการระบุดอกไม้ที่นำมาสักการะ เทพเจ้าองค์ที่สองที่พบมากในศาลเจ้าเมืองไทยคือพระปุนเท่กั๋ง ลักษณะของพระปุนเท่กั๋ง เป็นพระผู้สูงอายุ ใจดี ไม่ถืออาวุธ แต่ถือไม้เท้าและทองแทน คนไทยที่ประกอบอาชีพทำเหมืองแร่และที่ดินมักนิยมสักการะเทพเจ้าองค์นี้ ด้วยถือว่าเป็นพระที่ให้โชคลาภ หากพิจารณาตามความหมายของคำศัพท์ ปุนเท่กั๋งนอกจากจะหมายถึงกษัตริย์ผู้ปกครองแผ่นดินแล้วยังหมายถึงดาวฤกษ์อีกดวงหนึ่งด้วย ภาษาไทยเรียกว่าภูมิปาโลฤกษ์ เทพเจ้าองค์ที่สามคือพระนาจา ลักษณะของ

พระนาจาหรือโหล่เจียในภาษาจีนฮกเกี้ยน เป็นพระเด็ก บนศีรษะรัดด้วยผ้าสีแดงเป็นกระจุก คาดเข็มขัดสีแดง ทำเหยียบกงจักรไฟหมุดงสายฟ้าแล็บ มือซ้ายทรงหอกทอง มือขวาทรงอาวุธที่เรียกว่าลี้วักวี่ พระนาจาถือว่าเป็นพระเด็กที่มีอิทธิฤทธิ์องค์หนึ่ง ในเทศกาลกินเจมีการประทับทรงของพระนาจาด้วย นอกเหนือจากการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องลักษณะและการสร้างองค์เทพเจ้าแล้ว ยังสามารถวิเคราะห์ด้านเสียงอ่านของเทพเจ้าได้ดังนี้ หากสังเกตเสียงอ่านของเทพเจ้าจีนที่ได้รับความนิยมจากคนไทยแล้ว พบว่า คำเรียกหรือเสียงอ่านล้วนได้รับอิทธิพลจากตัวอักษรจีนทั้งสิ้น เช่น พระโพธิสัตว์กวนอิม คำว่า "กวนอิม" อ่านออกเสียงตามคำอ่านภาษาจีน คือ "guānyīn" พระกวนอู อ่านออกเสียงตามคำอ่านภาษาจีนคือ "guāngōng" และพระจี้กง อ่านออกเสียงตามคำอ่านภาษาจีนคือ "jīgōng" คำศัพท์เหล่านี้ล้วนเป็นคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเทพเจ้าจีนในประเทศไทยบางองค์ยังได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมจีน เช่น พระถังซำจั๋ง พระหังเจีย ล้วนเป็นพระที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมเรื่องไซอิ๋ว เป็นต้น เคยมีนักศึกษาจีนถามผู้เขียนเกี่ยวกับเทพเจ้าจีนในประเทศไทยว่าทำไมคนไทยถึงมีการเคารพบูชาเทพเจ้าเหมือนกับคนจีน และมีคำเรียกที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับคนจีนอีกด้วย ผู้เขียนอธิบายว่า เนื่องจากประเทศไทยมีคนจีนอพยพเข้ามาทำนากอาศัยได้ร่วมพระบรมโพธิสมภารเป็นเวลายาวนานแล้ว คนจีนได้นำประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อจีนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตความเป็นอยู่ ดังนั้นความเชื่อเรื่องเทพเจ้าจึงเข้ามาพร้อมกับคนจีนในสมัยนั้น วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อได้ผสมผสานจนทำให้คนไทยค่อย ๆ ซึมซับความเชื่อต่าง ๆ ไปด้วย ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ มาจากชีวิตความเป็นอยู่ การติดต่อสื่อสาร หรือวรรณกรรม เป็นต้น

ความคิดของคนจีนโบราณเชื่อว่าเทพเจ้าคือผู้สร้างโลก ผู้คุมอำนาจโลก ผู้ลิขิตชะตามนุษย์ ตลอดจนผู้ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติและปรากฏการณ์แปลกประหลาดต่างๆ มนุษย์จึงต้องยึดเทพเจ้าเป็นที่พึ่ง ไหว้วิงวอน ร้องขอต่อเทพเจ้าเท่านั้น โดยทั่วไปแล้ว ความเชื่อเรื่องเทพเจ้ามีอยู่ในชนทุกชาติ ทุกภาษา การไหว้บูชาหรือระลึกถึงเทพเจ้าเห็นได้ชัดในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน หากมองถึงวัฒนธรรมจีนที่ตกทอดกันมาแต่โบราณ ความคิดความเชื่อเรื่องเทพเจ้ามีผลกระทบต่อการสร้างตัวอักษรจีน โครงสร้างของภาษา และตัวอักษรจีนยังแสดงถึงความคิด จิตใจของการก่อรูปตัวอักษรจีนของคนจีนโบราณด้วย

ภาษาจีนกับความเชื่อเทพเจ้า

ตัวอักษรจีน 示:shì(示) มีความเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า (神:shén) "示" หมายถึงเทพเจ้าหรือเรื่องราวทางเทพเจ้า เนื่องจากคนจีนนับถือและเซ่นไหว้เทพเจ้า ตัวอักษร "示" ภายหลังจึงเขียนเป็น "示" กลายเป็นส่วนประกอบของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าและพิธีเซ่นไหว้ด้วย อาทิเช่น

คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับเทพเจ้า เช่น

พระภูมิเจ้าที่ (社:shè)

บูชาไฟ (祆:xiān)

คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับพิธีเซ่นไหว้ เช่น

บวงสรวง (祀:sì)

เซ่นไหว้บวงสรวง (祭:jì)

อธิษฐานภาวนา (祈:qí)

อธิษฐาน (祷:dǎo)

คำศัพท์ที่มีความหมายแสดงความสุขและความหายนะ เช่น

ความสุข (福:fú)

ศิริมงคล (祐:yù)

ความมิโชคลาภ (禄:lù)

หายนะ (祸:huò)

คำศัพท์ที่มีความหมายแสดงความสุขและความหายนะนี้เกิดขึ้นภายหลัง เนื่องจากคนจีนโบราณเข้าใจว่าการปกป้องคุ้มครองรักษาจากเทพเจ้าคือความสุขและความมงคลในชีวิต หากเทพเจ้าไม่คุ้มครอง คือ ภัยพิบัติและความหายนะ คนไทยเชื่อว่าการสักการะบูชาเทพเจ้าจำเป็นต้องมีการเซ่นไหว้บวงสรวงและอธิษฐาน จึงจะได้รับสิ่งที่ยปรารถนา จากนั้นจึงทำบุญให้ศาลเจ้าหรือวัดตามศรัทธา สำหรับความเชื่อเรื่องการตั้งเครื่องเซ่นไหว้เทพเจ้านั้น

คำศัพท์เทพเจ้า (神:shén) ที่ใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าคนจีนนิยมนำเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาดวางหลังคำศัพท์เทพเจ้า(神:shén) เช่น

- ความลึกลับซับซ้อน (神秘:shénmì)
- เทพเจ้าและภูตผีปิศาจ (神圣:shénshèng)
- ได้ผลอย่างมหัศจรรย์ (神效:shénxiào)
- ผลงานที่เยี่ยมยอด (神品:shénpǐn)
- พลังปาฏิหาริย์ (神力:shénli)
- รวดเร็วอย่างปาฏิหาริย์ (神速:shénsù)
- ปาฏิหาริย์ (神奇:shénqí)
- คาดการณ์ได้แม่นยำราวกับตาเห็น (神算:shénsuàn)

สุภาษิตจีนที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า (神:shén)

สุภาษิตจีนที่เกี่ยวข้องเทพเจ้าดังที่ Chen Yu-Zhen (1998, 87) ได้ยกตัวอย่างว่า “神机妙算:shénjīmìàosuàn” แปลว่า ญาณทัศนะที่รู้เหตุการณ์ล่วงหน้า ความหมายแฝงของสุภาษิตนี้ คือ บุคคลที่บำเพ็ญบารมียาวนานกลายเป็นผู้สื่อสารติดต่อกับเทพเจ้า สำหรับสุภาษิตไทยที่เกี่ยวข้องกับคำว่าเทวดาหรือเทพเจ้าได้แก่ เทวดานิมนต์มาเกิด ซึ่งเป็นคำประชดว่าเด็กแก่น เด็กชนเป็นหัวโจก เป็นต้น

คำศัพท์เทพเจ้า (神:shén) ในความหมายจีน ยังใช้เกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีความหมายแสดงถึงมนุษย์ที่มีความสามารถอย่างดีพร้อม หรือมีความถนัดชำนาญด้านใดด้านหนึ่งเป็นอย่างดี เช่น บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะเลิศล้ำ (神人:shénrén) เด็กที่มีความเฉลียวฉลาดอย่างมหัศจรรย์ (神童:shéntóng) หมอที่มีฝีมือรักษายอดเยี่ยมราวปาฏิหาริย์ (神医:shényī) และนักแม่นปืน (神枪手:shénqiāngshǒu)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงความหมายของเทพเจ้า (神:shén) ที่นำมาใช้แสดงถึงบุคคลที่มีความสามารถอย่างล้นพ้น นับเป็นลีลาการใช้ภาษาอีกลักษณะหนึ่งที่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมจีนจากคำศัพท์และตัวอักษร

ที่มาของความเชื่อ "ภูตผี"

"ผี" (鬼:guǐ) หรือ "ภูตผี" (鬼:guǐ) คือคำตรงข้ามกับ "เทพเจ้า" (神:shén) แม้ปัจจุบันความเชื่อเรื่องภูตผีจะน้อยลง แต่กลับมีคำศัพท์ "ผี" ปรากฏในแต่ละภาษา ลักษณะของภาษาย่อมแสดงถึงความคิดและความเชื่อของคนในพื้นที่นั้นๆ "ผี" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำศัพท์ "ผี" ว่า คือ สภาพวิญญูณซึ่งมองไม่เห็นแต่เชื่อว่าอาจปรากฏตัวให้เห็นได้ ให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ แต่ "ผี" ในความหมายภาษาจีน กลับหมายถึงความคิดในสมองของมนุษย์ที่มีต่อโลกเพื่อผันลึกลับ "ผี" เป็นสิ่งที่รู้สึกสัมผัสได้ อาจไม่ใช่ด้วยระบบประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อมันและศรัทธา "ผี" แฝงอยู่ในความคิดของคนจีนโบราณตลอดมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมความคิดตกทอดมาถึงปัจจุบัน

Xu Zhen-xuan (2007, 60) อธิบายว่ามนุษย์ตายแล้วเป็นผี หรือ "ผี" คือ บ้านหลังสุดท้ายของมนุษย์ เหล่านี้ล้วน คือ ความคิดความเชื่อของคนจีนโบราณที่มีต่อผี คนยังมีชีวิตอยู่มักเกิดความกลัวผี โดยมีความคิดจินตนาการเกี่ยวกับผีไปต่างๆ นานา อาทิ ความดุร้ายของผี ความแปลกประหลาดของผี ลักษณะรูปร่างของผี เช่น ตาโป้ ลิ้นยาว เลือดเต็มปาก สมองเต็มไปด้วยหนอน เป็นต้น ที่มาของความเชื่อเรื่องผีของคนจีนมาจากคนตายที่ทำความผิดจะกลายเป็นผี และมาปราบปรามมนุษย์ที่ทำความผิดต่อไป แต่สำหรับคนไทยแล้วกลับมีความเชื่อเรื่องผีต่างๆ นานา มีการตั้งชื่อผีตามสถานที่ตาย หรือลักษณะการตาย เช่น ผีตานีเป็นผีที่ตาย ณ ต้นกล้วยตานี ผีแม่นาคพระโขนงตายที่พระโขนง ผีตายโหงเป็นผีที่ไม่ได้ตายด้วยอาการแก่ชราหรือโรคภัยไข้เจ็บ ผีต้องกลมเป็นผีที่ตายขณะอู่หมั่ง เป็นต้น ผีจีนที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดในประเทศไทย คือ ผีงกองย เป็นผีดิบดูดเลือด หน้าขาว มีเขี้ยวยาว ใส่ชุดและสวมหมวกขุนนางสมัยโบราณของจีน เคลื่อนไหวด้วยการกระโดดไปข้างหน้าพร้อมแขนสอง

ข้างที่ยืดออกไปด้านหน้า เลี้ยงชีพด้วยการดูดเลือดมนุษย์ในเวลากลางคืน เวลากลางวันมักนอนในโลงเพราะกลัวแสงอาทิตย์ วิธีการปราบปรามให้นักรบมาทำพิธีส่นกระดิ่งเรียกผีและเอาผ้ายันต์ติดไว้ตรงหน้าผาก เป็นการบังคับไม่ให้ผีกระโดดไปข้างหน้าจากนั้นจึงจับโลงและเอาผ้ายันต์แปะทับโลงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผีงกอยดูดเลือด ผู้ใหญ่มักกำชับหนุ่มสาวไม่ให้ออกจากบ้านในตอนกลางคืน ดังนั้น คนไทยเมื่อต้องการเดินทางไปไหนมาไหนไกลมักนิยมขอผ้ายันต์จากวัดหรือศาลเจ้าไว้ติดตัวเพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายและความไม่ดีที่จะเข้ามาทำร้ายร่างกายตน นี่เป็นหนึ่งในอิทธิพลความเชื่อของผีจีนที่ปรากฏในประเทศไทย

ภาษาจีนกับความเชื่อภูตผี

คนเชื่อเรื่องภูตผีมาจากความคิดที่ว่ามนุษย์ คือ สัตว์ที่มีชีวิต เมื่อตายไปมักมีวิญญาณของเทพเจ้ามาสถิตย์อยู่ โดยก่อนที่มนุษย์จะกลับมาเกิดอีกครั้งเคยเป็นผีมาก่อน ดังนั้น ผีจึงเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจเหนือธรรมชาติที่ชาวจีนให้ความสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะผีผูกพันอยู่กับการดำเนินชีวิต จากความเชื่อนี้คำว่า "ผี" (鬼:guǐ) จึงปรากฏเป็นคำแรกของคำศัพท์จีน เช่นคำว่า มารร้าย (鬼怪:guǐguài) หรือปีศาจร้าย (鬼魅:guǐmèi) นอกจากนี้ ภาษาจีนยังปรากฏคำศัพท์ผีที่แสดงเหตุแห่งการตายและ คำศัพท์ผีที่ผ่านการขัดเกลาทำให้ความหมายแฝงไป โดยคำศัพท์ทั้งสองประเภทนี้ล้วนมีการวางตำแหน่งคำศัพท์ผีที่ต่างกัน ดังนี้

คำศัพท์เกี่ยวกับผี (鬼:guǐ) แสดงเหตุแห่งการตาย เช่น

ผีแขวนคอตาย (吊死鬼:diàosǐguǐ)

ผีจมน้ำตาย (落水鬼:luòshuǐguǐ)

คำศัพท์เกี่ยวกับผี (鬼:guǐ) ที่ผ่านการขัดเกลาลำนวนและทำให้ความหมายแฝงไป เช่น

หน้าลิงหลอกเจ้า (鬼脸:guǐliǎn)

แผนการร้าย (鬼胎:guǐtāi)

มีชีวิตมั่วไปวันๆ (鬼混:guǐhùn)

ความคิดสกปรก (鬼点子:guǐdiǎnzǐ)

สำนวนไทยที่มีคำศัพท์ "ผี" เป็นส่วนประกอบได้แก่ ผีเข้าผีออก หมายถึง อาการเดี๋ยวดีเดี๋ยวร้ายไม่คงที่ ผีเข้าเจ้าสิง หมายถึง อาการเพ้อคลั่งผิดปกติ ผีเรือนไม่ดี ผีอื่นพลอย หมายถึง คนในบ้านไม่ดีเปิดโอกาสให้คนนอกบ้านได้เข้ามาทำความเดือดร้อนเสียหายได้ ผีไม่มีศาล หมายถึง เรือนไม่มีที่พักเป็นหลักแหล่ง และผีถึงป่าช้า หมายถึง การไม่มีทางออกต้องยอมรับเพราะความจำใจ เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่าทั้งภาษาไทยและภาษาจีนต่างมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคำว่าผีด้วยกันทั้งนั้น

ถึงแม้ผู้คนรู้ว่าโลกนี้ไม่มีผี แต่ยังคงใช้คำศัพท์ผี (鬼:guǐ) คำศัพท์จีนบางคำมีคำศัพท์ (鬼:guǐ) เป็นส่วนประกอบ แต่ไม่มีความหมายแสดงถึงผีแต่อย่างใด ผู้เขียนยกตัวอย่างให้เห็นดังนี้ หากเจอเรื่องไม่ดีตั้งแต่ต้นคนจีนโบราณมักกล่าวกันว่า “真果活见鬼:zhēnguǒhuójiànguǐ” หรือบุคคลที่พูดปดเป็นประจำ ถูกเรียกว่า“鬼话连篇:guǐhuàliánpiān”

นอกจากนี้แล้วคำศัพท์ผี ยังเป็นส่วนประกอบคำศัพท์แสดงถึงบุคคลที่มีบุคคลิกไม่ดี มีข้อด้อย ข้อเสียหรือมีจุดแข็ง เช่น คนตระหนี่ถี่เหนียว (小气鬼:xiǎoqìguǐ) คนขี้ขลาด (胆小鬼:dǎnxiǎoguǐ) คนขี้เหล้า (酒鬼:jiǔguǐ) คนเจ้าชู้ (色鬼:lǎnguǐ)

สำหรับคนจนหรือความยากจน (穷:qióng) แล้ว คนจีนโบราณไม่นับเป็นข้อด้อยและไม่นับเป็นจุดอ่อน แต่มีคำศัพท์ 鬼:guǐ ประกอบคือ “穷鬼:qióngguǐ” หากถามว่า “คำเรียกคนรวยคืออะไร” คนจีนเรียกคนรวยว่า 富翁:fùwēng ในคำศัพท์จีนไม่มีการเรียกคนรวยว่า 穷鬼:qióngwēng หรือ 翁鬼:wēngguǐ เพราะความจริงแล้วอิทธิพลของภาษา คืออิทธิพลของความรู้สึกของมนุษย์ที่สะท้อนผ่านความคิดที่มีคุณค่าและแสดงผ่านความสัมพันธ์ต่อวัฒนธรรมทางจิตใจ

หากจะกล่าวถึงสุภาษิตจีนที่มีการใช้คำศัพท์เทพเจ้า (神:shén) และ ผี (鬼:guǐ) รวมในวรรคเดียวกันหลายสุภาษิต ได้แก่ ประณีตละเอียดอ่อน (鬼斧神工:guǐfǔshéngōng) ลึกลับซับซ้อน(神出鬼没:shénchūguīmò)จับพลัดจับผลู (鬼使神差:guǐshǐshénchāi)

สำหรับสุภาษิตไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าและผีนั่น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างสุภาษิตที่ว่า "ทางเตียนเวียนนรกทางรกวนขึ้นสวรรค์" หมายถึง ความชั่วทำงานแต่ความดีทำยาก

ลักษณะพิเศษที่พบจากสุภาษิตซึ่งมีคำว่าเทพเจ้า (神:shén)และผี (鬼:guǐ) เป็นส่วนประกอบ คือสามารถสลับตำแหน่งของคำได้ Lu Shu-Xiang (2005, 515) ได้ยกตัวอย่างไว้ “鬼斧神工:guǐfǔshéngōng”สลับตำแหน่งเป็น “神工鬼斧:shéngōngguǐfǔ” และ “鬼使神差:guǐshǐshénchāi” สลับตำแหน่งเป็น “神差鬼使 shénchāiguǐshǐ” ตัวอย่างข้างต้นไม่สามารถนำคำศัพท์อื่นมาแทนที่เทพเจ้า (神:shén) และ ผี (鬼:guǐ) ได้

ถึงแม้ "ผี" (鬼:guǐ) เป็นเพียงความคิดความเชื่อของมนุษย์ แต่ก็มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และมีอิทธิพลในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาจีน คำศัพท์ภาษาจีนที่มีคำศัพท์ "ผี" (鬼:guǐ) เป็นส่วนประกอบมีอยู่ไม่น้อย หากศึกษาโดยละเอียดจะพบว่าข้อพิเศษในการใช้คำศัพท์ "ผี" (鬼:guǐ) แสดงถึงความหมายแฝงในแง่ต่างๆ อาทิ ความหมายที่เกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของคน หรือการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น สำหรับข้อพิเศษทางด้านภาษา พบว่า การใช้คำศัพท์ผีประกอบกับคำศัพท์อื่นแสดงความหมายได้สองอย่าง คือ คำศัพท์ที่ยังคงความหมายเดิมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับความหมายเดิมและคำศัพท์ที่ความหมายเปลี่ยน การวางตำแหน่งคำศัพท์ผียังเกี่ยวข้องกับความเชื่อโดยนิยมนำคำศัพท์ผีไปใช้กับคำศัพท์อื่น แม้แต่การสลับที่คำศัพท์ผีกับคำศัพท์อื่นก็สามารถพบเห็นได้ในสุภาษิตจีนเหล่านี้ล้วนเป็นข้อพิเศษในการใช้ภาษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งสิ้น

บทสรุป

การศึกษาวัฒนธรรมทางภาษาและตัวอักษรที่ปรากฏในวัฒนธรรมความคิดและความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและภูตผีของคนจีน นอกจากจะทำให้มองเห็นลักษณะสำคัญ และความสลับซับซ้อนของภาษาและตัวอักษรจีนแล้ว ยังทำให้มองเห็นความหมายแฝงที่ปรากฏในคำดังกล่าว รวมถึงวัฒนธรรมความเชื่อในการสืบทอดประเพณีปฏิบัติที่มีต่อเทพเจ้าหรือภูตผี เช่น การตั้งเครื่องเซ่นไหว้ ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ อีกด้วย ภาษาจีนยังมีคำศัพท์แบบนี้อีกมาก ผู้เขียนคิดว่า การเรียนภาษาจีนให้ได้ผลดีอีกวิธีหนึ่งคือการหยิบยกคำศัพท์หรือคำที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยศึกษาแหล่งที่มาของคำ และโครงสร้างการประกอบคำ ความหมายตรงและความหมายแฝงของคำ ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน วิธีการดังกล่าวจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์ได้มากขึ้น อีกทั้งเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์นั้นๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

Chen, Yu-Zhen. (1998). **Zhongguo Wenhua Gailue**. Beijing : Waiyu Jiaoxueyuyanjiu chubanshe.

Lu, Shu-Xiang. (2005). **Xiandai Hanyu Cidian**. Beijing : Shangwu Yingshubuan.

Shen, Yi-Lun. (2004). **Zhongguo Chuantong Wenhua**. Shanghai : Shanghai Jiaoyu Chubanshe.

Xu, Zhen-Xuan. (2007). **Shuo Wen Jie Zi**. Beijing : Zhonghuashuju.